

استفاده از تجربه تحریم در جهت مقاوم سازی اقتصاد

دکتر محمدرضا رفعتی

توضیح اجمالی:

تحریم اقتصادی گذشته از لطماتی که بر تولید و تجارت کشور وارد ساخت، این حسن را داشت که برخی واقعیت‌ها در اقتصاد ایران و نقاط حساس آسیب‌پذیری آن را عیان نمود. گرچه اکنون امید می‌رود با تداوم جو مثبت مذاکرات، این تحریم‌ها لغو گردند، لکن مستند نمودن این تجربه، نقاط آسیب‌پذیری و راهکارهای مقابله با آنها برای رویارویی با شرایط اضطراری احتمالی در آینده - چه از جانب تحریم و چه بر اثر عوامل دیگر نظیر جنگ و بلایای طبیعی - ضرورت تام دارد و از این تحریم درس‌ها باید گرفت.

نکات کلیدی:

۱. از آنجا که بخش‌های اصلی صادرات و تولید هدف تحریم قرار می‌گیرند (نظیر نفت، پتروشیمی و خودرو)، اقتصاد کشور نباید متکی به صادرات یک یا چند بخش باشد و متنوع‌سازی صادرات ضرورت خواهد داشت. تحریم نفت و پتروشیمی از یکسو و نیاز به فرآورده‌ها و محصولات حاصل از آنها از سوی دیگر، لزوم سرمایه‌گذاری در فرآوری داخلی آنها را نشان می‌دهد.
۲. از آنجا که مسدود کردن دارایی‌های خارجی در دستور کار قرار می‌گیرد، ضرورت دارد دارایی‌های خارجی کشور متنوع باشد و در توزیع آن در داخل و خارج از کشور به صورت ارز، طلا و اوراق بهادار دقت لازم صورت گیرد و تمهیدات لازم جهت انجام معاملات به صورت غیرنقدی اتخاذ گردد.
۳. میزان وابستگی ارزی لزوماً شاخص کاملی برای نشان دادن درجه لطمه‌پذیری تولیدات کشور نیست کما اینکه صنایع داروسازی و خودروسازی که مدعی ۹۵ و ۹۰ درصد ساخت داخل بودند، با بیشترین لطمات رو به رو شدند. چرا که گاه نبود یک قطعه یا نهاده، خط تولید را متوقف می‌کند.

۴. حفظ امنیت غذایی، بهداشتی و درمانی مردم بسیار حائز اهمیت است. در این ارتباط، تقویت تولید داخلی، حفظ ذخایر استراتژیک و نیز داشتن برنامه‌های اضطراری جهت سهمیه‌بندی و توزیع عادلانه آنها ضرورت خواهد داشت.

۵. در خرید کالاهای سرمایه‌ای نیز باید دقت شود که اصل تنوع رعایت گردد، به گونه‌ای که تحریم یک کشور (یا یک شرکت) نتواند مشکل اساسی در تامین کالا یا قطعات آن ایجاد کند (مثال: هواپیما سازی بوئینگ آمریکا و خودروسازی پژو فرانسه)

۶. وزارت صنعت می‌تواند ضمن استعلام از صنایع کشور فهرست جامع و دقیقی از نقاط ضربه پذیر صنایع کشور به دست آورده و از آنها در یافتن حلقه‌های مفقوده و طراحی استراتژی صنعتی کشور بهره‌گیری نماید.

در نهایت، از موارد فوق نباید چنین نتیجه گرفت که تمامی کالاهای مورد نیاز باید در داخل کشور تامین شود، بلکه هدف آن است که در عصر جهانی شدن تولید و اقتصاد، میزان ضربه‌پذیری کشور از شوک‌های ناخواسته به حداقل کاهش یابد.

در این راستا، همکاری فعال وزارتخانه‌های تولیدی و امور خارجه در طراحی دیپلماسی فعال اقتصادی ضروری خواهد بود.

مرکز بررسی‌ها و مطالعات راهبردی